

წელიწადი მესამე

წელიწადი მესამე

სამეურნეო ჟურნალი

გოსავალი

ტარი 1.

№ 5.

შინაარსი:

გ. თაქთაქიშვილი . . .	ხილის მოსავლის შესახებ.	3
გ. ნახუცრიშვილი . . .	ფილაქსერის მოკლე ისტორია და აშერაეული ვაზი. . .	5
მღ. აღ. ჯალიაშვილი. . .	ფუტკარი	8
გრ. ცხადაძე	მცხუნავ ცხოველთა მუცლის გაბერვა.	12
ხ. კახელიძე	იაფი სესხის საჭიროება სოფელად.	15
განცხადება.		16

სამეურნეო ჟურნალი

მოსავალი

(იბეჭდება ორ კვირაში ერთხელ)

წასრულ წელს ჟურნალში დაიბეჭდა წერილები შემდეგი ზიარებისა: — ახოშვილი ვ. ანაზდუელი, ახალაია ი., ბერეკაშვილი კ., გულბათიშვილი ვ., გვარამაძე კ., გორთამაშვილი ვ., ელილაშვილი ზ., ვაჭრიშვილი ვ., თაქთაქიშვილი გ., თოიძე გ., იოსელიანი ე., კახელიძე ს., კარბელაშვილი ელ., კარალელი ვ., ჰანაბელი ა., მდივანი დ., მჭედლიშვილი ვ., ნასუტრიშვილი გ., ონიკოვი კ., როლოვი ა., რცხილაძე ვ., რცხილაძე სტ. ვ., რცხილაძე სტ. გ., ფურცელაძე ი., ფაღაფანიშვილი დ., ქუთათელაძე ი., ქათამაძე ვ., ქარცივაძე მ., ყიფიანი პ., ჩივაძე გ., ცხადაძე გრ., ხუნდაძე ს., შავლიაძე პ., ჯანაშვილი მ., ჯიქია ლ., კახელი მევინასე, სემიონოვი ექიმი.

რედაქცია მოელის თანამშრომლობას სხვებიდანაც.

თანამშრომელთა საშუალებოდ.

ჟურნალის შემოსავლიდან გაისტუმრება ხარჯი სტამბისა და კანცელარიისა, დანარჩენი (თუ რამე დარჩა) წლის დამლევს დაურიგდებათ თანამშრომლებს პროპორციულად მათი ნაშრომისა.

დასაბეჭდად მიღებული წერილები შეიძლება რედაქციამ შეასწოროს და შეამოკლოს. წერილები და კორექსპონდენციები, რომელნიც არ დაიბეჭდებიან, არც შეინახებიან დასაბრუნებლად.

რედაქცია მზათ არის აღმოუჩინოს „მოსავლის“ მკითხველებს ყოველ გვარი შეუამბელობა სამეურნეო იარაღებისა და მაშინების და აგრედვე ყველა სამეურნეო ნაწარმოების შექმნაგასაღებაში.

განცხადებები დაიბეჭდება მხოლოდ უკანასკნელ გვერდზე. ჩვეულებრივი სტრიქონი (ვენური ან აკადემიური ასოთი) განცხადებისა ღირს **ორი შაური**.

წლიური აბონემენტებისათვის განცხადების ფასი რედაქციასთან **შეთანხმებით**.

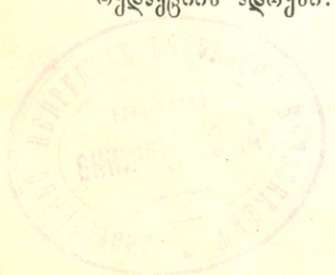
განცხადების ფასი წინდაწინვე უნდა იყოს წარმოდგენილი.

თუ შეძლება ექნება რედაქციას, ჟურნალის ხელისმომწერლებს წლის დამლევს **გაუგზავნის უფასოდ დამატება-ბროშურას** მეურნეობის რომელიმე დარგის შესახებ.

ჟურნალი წელიწადში ღირს 3 მანეთი.

რედაქციის ადრესი: Тифлисъ, Барятинская, 5. «МОСАВАЛИ».

რედაქტორ-გამომცემელი **პ. ი. რცხილაძე**

ხილის მოსავლის შესახებ

ხილის მოსავალი ქართლში განვილილ 1910 წელს საშუალო იყო.

მართალია, ბევრი ადგილები დასეტყვა, უფრო კი ქვემო მხარე, მაგრამ უმთავრესი ადგილები, სადაც უფრო ხეხილის მოშენებას მისდევენ, მაგალითად, დიდი და პატარა ლიხავის ხეობები სეტყვას გადარჩნენ და ხილის მოსავალიც რიგიანი იყო. უპირველესი ადგილი ხეხილში ვაშლს უჭირავს. მოჰყავთ ევროპიული ჯიშები და ადგილობრივიც: აბილაური, კიტრა, თურაშაული, კეხურა, სირმა და სხვა.

რომ ქართლი ხეხილის მხარეა, ამას როგორც წინადაც მქონდა მოხსენებული, თვით ჰავა და ნიადაგი უთხრობენ და რომ ხეხილის გაშენებაც საპატიო ადგილს იკერს და ხილის ნერგების მოთხოვნილებამაც ძლიერ იმატა, ამას ის გარემოებაც მოწმობს, რომ ძმა ფრიდონოვების სანერგეს გარდა ქართლში ამ ბოლო წლებში კიდევ **ოთხი** სანერგე გაიმართა. ამ სანერგეებიდან უმთავრესად ადგილობრივი მცხოვრებლები სარგებლობენ.

ქართლებმა კარგად შეიგნეს ხილის გაშენების სარგებლობა, მაგრამ მაინც მცხოვრებლების უმეტეს ნაწილს ვერ გადაუწყვეტია, რომ ხეხილს განცალკევებული ადგილი მიუჩინოს.

ქართლელი ხილს ვენახის გარეშე მო რგავს, მეტ მუშაობას და ამავს უფრო ვაზს ანდომებს და ხილს მეორე ადგილი უჭირავს, თუმცა ამ ბოლო ხანებში ხეხილის ბაღებიც კარგა ბლომად გაშენდა.

თვით გასაშენებელი მასალაც ვერ არის რიგზე არჩეული. რგავენ რაც მოხვდებათ. უფრო კი ყურადღებით ევროპიელ ჯიშებს ეკიდებიან, მაგრამ მათ შორის ბევრი უვარგისია ქართლისათვის.

რომ ქართლში ხეხილმა ისეთივე ადგილი დაიჭიროს, როგორც კახეთში ვაზს აქვს დათმობილი, ამისათვის საჭიროა შერჩეული მასალა ვრცელდებაოდეს, ესე იგი ისეთი, რომელიც ჰავასა და ნიადაგსაც კარგად იტანს და ბაზარზედაც რიგიანი გასავალი აქვს. ამისათვის შეგნებული მეურნენი და სანერგეთა პატრონებიც მოვალენი არიან ურჩიონ და მიაწოდონ მთხოვნელთ ნაცადი საუკეთესო ჯიშები.

როგორც ზემოდ მქონდა ნათქვამი ხილის მოსავალი ბევრ ადგილას ურიგო არ იყო, ფასიც არა ჰქონდა ნაკლები, მაგრამ, როგორც ყოველთვის ხდება, მოგების მეტი წილი ჩარჩვაქრების ხელში გადავიდა და მეურნეს მეტად მცირე ნაწილი ერგო. ხეხილის მოსავალი მეურნეებს თითქმის ყოველთვის წინადვე, გაზაფხულზედვე აქვთ გაყიდული, ზოგს ორი წლის მოსავალიც.

ვაჭარი მეხილე, ეგრედწოდებული ბაყალი ფუტს არჩეულ ვაშლს 30—40 კაპეიკზე ზევით არ დაისვამს, რადგანაც ხილს ბაღებში ნარდად ყიდულობს და ისეთ დროს, როდესაც მეურნეს ძალზე უჭირს ფული. ყველა ვაჭარს ამორჩეული აქვს თავისი კუთხე, თითო-ოროჯო სოფელი, ხილი დაკვე-

თილი, ბეები დარიგებული და შემოდგომით მხოლოდ ხილის კრეფას და გზავნას უნდება.

ხილს მეტ წილად რუსეთის ქალაქებში გზავნიან. მეხილეები ხშირად ტფილისელები არიან. ამ ბოლო ხანებში რუსეთიდანაც მოვიდნენ მუშტრები და ხილსაც ფასი მოუმატეს. ასე რომ ჩვენ ხილს ბაზარი აქვს, მაგრამ მომხმარებელი ანუ მსხვილი მეხილე ვაჭრები რუსეთისა ჩვენ მხარეს და ხილის პატრონებს სრულებით არ იცნობენ და ხილს თავის კამისიონერების საშუალებით ყიდულობენ. აქაც, რასაკვირველია, ხილის პატრონთა და მომხმარებელთა შორის მთელი წყებაა შუამავალთა, რომლებიც კარგა ბლომა წილს თავისთვის იკერძავენ.

ხილით ვაჭრობის გემო ზოგიერთ ადვილობრივ ჩარჩებსაც აქვთ გაღებული და ესენი პირდაპირ მუქთად იყრიან ხელში ხილის მოსავალს: იგირავებენ ვენახებს გლეხებიდან. გლეხებიც ვალის თავნსაც და სარგებელსაც ტკბილით ისტუმრებენ რამდენიმე წლის განმავლობაში. ხილის მოსავალი კი ისე უფასოდ მიაქვთ მევახშეებს. ხილი კი ძალიან ხშირად სკარბობს ვაზის მოსავალს. ასეთ გირავნობის წესს ქართლში „**კახურად და გირავებას**“ უწოდებენ. ამგვარად ხილის გაყიდვა მეტად ცუდ პირობებში სწარმოებს.

ამ ორიოდ წლის წინად დიდ ლიახვის ხეობის მეურნეთა შორის დაიბადა აზრი ამხანაგობის დაარსებისა, რომლის მიზანიც იყო ხილის გაყიდვა რიგიან პირობებში. წესდებაც შეიმუშავეს, მაგრამ ვერავითარ ნაყოფიერ ვაზს

ვერ დაადგნენ და ამხანაგობაც ვერ შესდგა. სწორედ ასეთი ამხანაგობა თუ შესძლებს ჩვენ ხილს ბაზარი მოუპოვოს, თორემ ჩარჩ-მევახშეებისაგან თავს ვერ დავალწვეთ და ხილის მოსავალიც მუდამ იმათ ხელში იქნება.

თქმა არ უნდა რომ ბევრი დამაბრკოლებელი მიზეზები ეღობება წინ ამხანაგობის დაარსებას, ზოგ მეურნეს პირდაპირ არა სურს, ზოგი ექვის თვლით უცქერის, თვით ვაჭრებიც ამხედრებენ ამხანაგობის წინააღმდეგ შეუგნებელ მეურნეთ, უმთავრესად კი ხელს უშლის უფულობა და უეცილობა საქმისა. ფული საჭიროა ხილის ჩასაწყობ მასალის, ყუთების, ქაღალდის და ხის ბურბუშელის შესაძენად და გზის ხარჯად და ამასთან საჭიროა გვეყვადეს მცოდნე მუშები, რომლებიც შესძლებენ რიგიანად ჩაალაგონ საქონელი, რაც უპირველესი საქმეა ამ გვარ აღებმიცემობაში.

რაც შეეხება ბაზრის მოპოვებას, ეს მე ადვილი მგონია, რადგანაც თითქმის ყველა ქალაქში მოგვეძებნება სანდო პირები, რომელთა მეოხებითაც შევიძლებთ დიდ ვაჭარ მეხილესთან მოლაპარაკებას და საქმის დაქერას. თუნდ ასეთ პირებათ ქართველ სტუდენტთა სათვისტომოები მივიჩნიოთ. ამათ, არა ჰგონია, უარი გვითხრან ამგვარ შრომის გაწევაზე, რადგან ასეთი შრომა მე მათ ღირსების დამამცირებლად არ მიმაჩნია და ამასთან არც სურვილი ექნება ამხანაგობას უფასოდ ისარგებლოს მათი შუამავლობით.

გ. თაქთაქიშვილი.

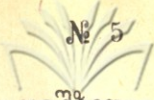
ფილოქსერის მოკლე ისტორია და ამერიკული ვაზი

ვაზის საშინელი მტერი ფილოქსერა, ამერიკიდან პირველად საფრანგეთს ეწვია; ეს მოხდა 1874 წ. აქედან სულ ოც წელიწადს არ გაუვლია, რომ საფრანგეთის 1¹/₂ მილიონი დესეტინა ვენახები ფილოქსერამ ინაცვალა. საფრანგეთიდან ვენგრიისაკენ გაილაშქრა და აქაც 17 წლის განმავლობაში 10,000 დესეტინამდის გაახმო. ფილოქსერა რომ საშინელს სისწრაფით მრავლდება და ზარალიც დიდი იცის, ამას გვიმტკიცებს შემდეგი საბუთი: მაგალითად იტალიაში 1879 წ. ფილოქსერისაგან გაფუჭებული ვენახები 24 დესეტინას არ აღემატებოდა, მაგრამ 20 წლის განმავლობაში 75,000 დესეტინა ვენახებს პირაღებით მოედო და ბოლო მოუყო კიდევ ერთი სიტყვით ამ თვალთუჩინარმა მწერმა ევროპის არც ერთი კუთხე არ გაუშვა უნახავი, მაგ., შვეიცარია, გერმანია, ისპანია, ბოლგარია, ოსმალეთი და ბოლოს რუსეთშიაც შემოდგა ფეხი— პირველად ბესარაბიაში და შემდეგ ყირიმში. რა თქმა უნდა ეს კირი ჩვენ ქვეყანასაც არ ასცდა; პირველად ქუთაისის გუბერნიაში იჩინა თავი და აქედან მეზობელ ქართლის ვენახებსაც მოედო.

კახელ გლეხობას დიდი იმედი ჰქონდათ ფილოქსერა ჩვენამდის მალე ვერ მოალწევსო, მაგრამ სამწუხაროდ ამერიკელმა სტუმარმა შარშან კახური ვაზის კაზნიკიც ინახულა. მართალია ფილოქსერა ჯერჯერობით სიღნაღის მაზრაშია დაბინავებული, მაგრამ ცხადია ამას არ იკმარებს ეს მოუსვენარი

მწერი და მალე მთელ კახეთსაც დაუვლის.

საფრანგეთში გაჩნდა თუ არა ფილოქსერა, მაშინვე მთელი დასავლეთი ევროპა დაფაცურდა. ისინი არ ზოგავდნენ არც ფულს და არც შრომას, ოღონდ კი მოესპოთ ეს გამანადგურებელი სენი. მის წინააღმდეგ გამოიგონეს მრავალი საშუალება, მაგალითად გოგირდ-ნახშირბადის სითხე (Serpougliprod). ამ წამალს უშვებდნენ მიწაში; თუმცა ეს საწამლავი ჰხოცავდა კიდევ ფილოქსერას, მაგრამ გოგირდ-ნახშირბადი მეტად ძვირად უჯდებოდათ მამულის პატრონებს, რადგან თითქმის ყოველ წელიწადს საჭირო იყო ამ წამლის მიწაში ჩაშვება. სცადეს აგრედვე წყლის საშუალებით ფილოქსერის დახოცვა, ამისათვის ვენახებში აგუბებდნენ წყალს, მაგრამ ამითაც ვერ მიღწიეს მიზანს, რადგან ყველგან ან საკმარისი არ იყო წყალი, ან თუ იყო, თითონ ვენახის მდებარეობა ხელს უშლიდა წყლის დაგუბებას. ბევრმა ქვიშარ მიწებზედაც გააშენა ვენახები. ხოლო ეს ზემო ჩამოთვლილი საშუალებები როგორც ჰხედავთ ყოველთვის და ყველასათვის ხელსაყრელი არ იყო. ამნაირად პირველ ხანებში დიდ გაკირებას განიცდიდნენ ევროპიელები მაგრამ მაინც ისინი იმედს არ ჰკარგავდნენ და ყოველ დღე ახალ კვლევა-ძიებაში იყვნენ. ევროპიელების ცდამ მუქთად არ ჩაიარა, იქაურმა ნასწავლმა ხალხმა ამერიკაში მიაგნეს იმგვარ ვაზს, რომლის ფესვებსაც ფილოქსერა ვერას აკლებდა. აი ამ

ამერიკულ გამძლე ვაზზედ დღეს დამყნობილია თითქმის მთელი დასავლეთი ევროპის ვენახები. ჩვენშიაც სახელდობრ ქუთაისის გუბერნიაში მეტი წილი ვენახები ნამყენი ვაზით არის გაშენებული.

მაშ კახელებისათვისაც დადგა ის დრო, რომ ამიერიდან მამაპაპურის წესით ვენახების გაშენება სწორედ თავის თავის დაღუპვა იქნება. სჯობს დღეიდანვე შეუდგეთ საქმეს, ვინაიდან ფილოქსერა არც კახეთს დააყრის კეთილს.

წინააღდეგ შემთხვევაში, ვენახები, ეს უმთავრესი წყარო ცხოვრებისა, კახელებს ხელიდან გამოეცლებათ და მაშინ კახელი გლეხი დაემზგავსება უწყლოდ დარჩენილ თევზს.

ვაზის მყნობა და მისი მოვლა არც ისე ძნელია, როგორც ზოგიერთსა ჰგონია. ნამყენის შესასწავლად და ხელის გასავარჯიშებლად, კმარა მხოლოდ ორ-სამ დღეს უყუროს კაცმა დახელოვნებულ ვაზის მყნობელს, დარწმუნებული ვარ მესამე-მეოთხე დღეს ისიც გვარიანად დაუწყებს კეთებას. ოღონდ ეს არის კაცმა არ დაიზაროს და წავიდეს სასწავლებლად. მადლობა ღმერთს, დღეს როგორც იმერეთში ისე ქართლსა და კახეთშიაც მოიპოვებინ სახელმწიფო ამერიკული ვაზის სანერგეები სადაც გამგენი მოვალენი არიან დაუზარებლივ ყველას აუხსნან და ასწავლონ, როგორც მყნობა ისე შემდეგში იმისი მოვლაც.

რადგან პირველ ხანებში რიგიანად არ ჰქონდათ გამოკვლეული ამერიკული ვაზის ხასიათი და თვისება, ამისათვის ევროპიელებს არა ერთხელ მოუხდათ დარგული ნამყენის ამოღება და

მის მაგიერ სხვა ამერიკულ ვაზზედ ნამყენის ჩაყრა. ევროპიელებმა ეს დასაბრკოლებაც მალე აიცდინეს თავიდან. ამჟამად ამერიკული ვაზის ყველა ჯიშები ზედმიწევნით გამოკვლეულია. დღეს ყველა შეგნებულმა მევენახემ კარგად იცის თუ რა ჯიშის რა მიწასა და ჰაერს თხოულობს და აგრედვე რომელი მათგანი უფრო უძლებს ფილოქსერას.

მიწა.—საზოგადოდ გამოკვლეულია, რომ ამერიკულ ვაზს კირნარევი მიწები საშინლადა სძულს. ასეთ მიწებში ამერიკულ ვაზზედ დამყნობილ ევროპიულ ან ჩვენ ვაზს ფოთლის სიყვითლე ემართება. თუმცა არის ისეთი ჯიშის ვაზიც, რომელიც კირნარევეს მიწებს კარგად იტანს, როგორც მაგალითად ბერლანდიერი და რუპესტრის. ამისათვის ვისაც ჰსურს ნამყენი ვაზით ვენახის გაშენება, პირველად თავისი სავენახე მიწის შედგენილობა უნდა გაიცნოს და შემდეგ ამის მიხედვით ნამყენი ვაზი შეუარჩოს. კაჟნარევე ფხვიერ მიწებში სადაც ცოტაოდენი რკინაც ურევია თითქმის ყველა ჯურა ამერიკული ვაზი მშვენივრად გვარობს. სამაგიეროდ ნამყენი ვაზი მაგარსა და ნოტიო თიხა მიწას ვერ ეწყობა. რიპარია, რომელიც საუკეთესო ჯიშად ითვლება, კარგად გვარობს მხოლოდ მსუქან და ფხვიერ მიწაზედ, კირნარევი მიწა კი ძალიანა სძულს.

მეორე ჯურა ვაზი რუპესტრის გაცილებით გამძლეა პირველზედ. გვარობს თითქმის ყველანაირ მიწაზედ, მაგალითად თიხნარ და აგრედვე კირნარევე მიწებზედაც. რუპესტრის არც სველ გრილ მიწებსა სწუნობს.

მიწის სინესტე.—რაც შეეხება კაობიან ადგილებს, ესენი მეტად გამო-

უსადეგარნი არიან ამერიკული ვაზისათვის. ამგვარ მიწებში ნამყენს მალე ეტანება მრავალგვარი ავადმყოფობა, აგრედვე ყვავილიც სცვივა ხოლმე, და თუ დიდი გვალვა დაუდგა, მაშინ ქაობიან მიწებში ნამყენი უფრო მალე ხმებიან ვიდრე მშრალში. მაშასადამე ამნაირი მიწები ჯერ უნდა გამოაშროთ და შემდეგ ისე შეუდგეთ ვენახის გაშენებას.

მიწის სინოყივრეც დიდ გავლენას ახდენს ამერიკულ ვაზზედ. ზოგიერთა მათგანი ვერ იტანენ ნოყიერ მიწას, როგორც მაგალითად ვიტის რუპესტრის, რომელიც ჯანდაგ მიწებზედ უფრო კარგათა გვარობს, ოღონდ ეს უკანასკნელი ფხვიერი იყოს. რუპესტრის კარგად იზრდება წმინდა ქვიშა მიწებზედაც. ვიალლა და სოლონის ჯანდაგ მიწებს უფრო კარგად ეწყობიან. რიპარია კი პირიქით ფხვიერ მსუქან ადგილსა თხოულობს.

აი ასეთი სხვადასხვა ხასიათი და თვისება აქვს თვითვეული ამერიკული ვაზის ჯიშს, ამისათვის ჩვენც იძულებულნი ვართ ჩვენი მიწებისათვის შეფერებული ჯიშები ავარჩიოთ და თუ მიწა არ გვივარგა, მაშინ ის ხელოვნურად გამოვაკეთოთ.

მიწის გაკეთება. ვისაც სავენახე ადგილში მაგარი თიხნარი მიწა აქვს, საჭიროა იმის ღრმად გადაბარვა და საქონლის ნებვით გაპატიება, რომელშიაც უკეთესი იქნება რომ ბზე ან ჩაღა გაურიოთ და თუ ადგილი ქაობიანია ღრმა **საწკრეთები** დაეჭრას.

რაც შეეხება მშრალ ალაგებს, იმათი გამოკეთება მხოლოდ ხშირად დამუშავებით შეიძლება. მაგალითად ბარვით ან თოხნით. მორწყვაც რასა-

კვირველია არ უნდა მოაკლოთ თოხნის წყალობით სინესტე ბამდის ინახება მიწაში, რადგან თოხი აფხვიერებს მიწის ზედაპირს, აღარა სქდება იგი და ამისათვის მიწაში მოქცეული სინესტე გზას ველარა პოულობს რომ მალა ამოვიდეს. ურიგო არ იქნება მშრალ მიწებში ძველი სასუქიც შეიტანოთ. ერთი სიტყვით მაგარი თიხა მიწები როგორც ზევით მოვიხსენიეთ გადაბარვით და სასუქის შეტანით შეიძლება გამოკეთდეს. ეს მაშინ თუ პატრონს წელი აქვს. წინააღმდეგ შემთხვევაში ისეთ ვაზზედ გაკეთებული ნამყენი უნდა დაირგას, რომელიც მსხვილსა და მაგარ ფესვს იკეთებს. გამოკვლეულია რომ მაგარ ფესვიანი ვაზი უფრო კარგად გვარობს თიხნარ მიწებში, ვიდრე ნაზ ფესვიანი ჯიშები.

კირნარევი მიწები. როგორც ზევითა ვსტკვით ამერიკული ვაზები კირნარევი მიწებში სიყვითლით (ხლოროზი) ხდებიან ავად. განსაკუთრებით კირიან მიწას ვერ იტანენ ვიალლა და რუპესტრის. ამგვარ მიწას უფრო ეწყობიან ბერლანდიერი და რიპარია. უკეთესი თქვენი ადგილი კირნარევი მიწაა, მაშინ რასაკვირველია საჭიროა შეურჩიოთ ისეთ ამერიკულ ჯიშებზედ დამყნობილი ვაზი, რომლებიც უფრო კირიან მიწებს ეწყობიან. დარგვის შემდეგ ასე უნდა მოუაროთ: რადგან კირი მეტად მიწის სიღრმეში იმყოფება და ზედაპირზედ კი თითქმის სულ არ მოიპოვება ან ძალიან ცოტა, ამისათვის ნამყენ ვაზებს ხელი არ უნდა შეუშალოთ რომ ამ ზედაპირიდან ისაზრდოვონ, რისთვისაც საჭიროა ზევითა ფესვებს გაუფრთხილ-

დეთ, ესე იგი ღრმად არ დაჰბაროთ რომ ბარმა ეს ზემოთა ფესვები არ დააქრას.

კირნარევი მიწები უფრო ცუდად მაშინ მოქმედობენ ვაზზედ, როდესაც მიწები ნოტიონი არიან, მაშასადამე მათი გამოშრობა ძალიან ხელს შეუწყობს ვაზების სისაღეს.

სალერწე ძირები. ამერიკული ვაზის ჯიშები მრავალია, მაგრამ ყველა ერთნაირად როდი უძლებს ფილოქტერას. გარდა ამისა ზოგიერთი კარგად არ ეთვისება ჩვენებურ ვაზს, ესე იგი ნამყენს ვერ იღულებს რიგიანად.

ბევრნაირი გამოცდის შემდეგ საუკეთესო ჯიშებად შემდეგი ვაზები სცნეს: ვიალლა, რუპესტრის, სოლონის ბერლანდიერი და რიპარია.

სოლონის. მეტად გამძლე ვაზია, მშვენივრად გვარობს ნოტიო თიხნარ მიწაზედ. კირნარევი მიწაზედაც ნაკლებად ხდება სიყვითლით ავად, თუმცა მოკარბებული კირი ამ ვაზზედაც ცუდათ მოქმედობს. ერთი სიტყვით ნოტიო თიხნარ და მლაშე ადგილებისათვის

სოლონის საუკეთესო ჯიშად უნდა ითვალოს. ამ ვაზს მეტი სიცხე უფრო სწყენს ვიდრე სიგრილე. გვალვაში ფოთლების ჩამოცვივნა იცის.

რუპესტრის—ლონიერი ვაზია, ფესვები გრძელი და მაგარი აქვს, გვარობს ჯანდაგ თიხნარ და ქვიშნარ მიწებზედ. მსუქან მიწაზედ ყვავილის გაცვივნა იცის. რუპესტრის გოლვისა და სიცივის ამტანი ვაზია.

ვიალლა ლონიერი და გამძლე ვაზია, უყვარს მსუქანი და ფხვიერი მიწა. თიხნარი და კირნარევი მიწები ამ ვაზს სრულებით არ უხდება. ნამყენს კარგად ითვისებს.

ბერლანდიერი. კირნარევი მიწას სხვა ჯიშებზედ უფრო კარგად ეწყობა. ამ ვაზის უმთავრესი წუნი ის არის, რომ ამისი ლერწი ძნელათა ხარობს.

რიპარია. უყვარს მსუქანი ფხვიერი მიწა. კირნარევი მიწაზედ სიყვითლე ემართება.

გ. ნახუცრიშვილი

(შემდეგი იქნება)

ფუტკარი

საფუტკრისათვის ადგილ-მიდამოს შერჩევა. მეფუტკრეობა მხოლოდ მაშინ იძლევა თვალსაჩინო სარგებლობას, როდესაც ღალიანია, უხვი ყვავილითაა მოსილი ის მიდამო, სადაც საფუტკრე არის გაშენებული. რამდენადაც მდიდარია ყვავილით ეს მიდამო, იმდენად საფუტკრე მეტს სარგებლობას აძლევს პატრონს.

არის ისეთი მიდამოები, სადაც თითო ძირი ფუტკარი იძლევა 2—3 ფუტს თავლს; არის ისეთი ადგილებიც, სა-

დაც, პირიქით, პატრონს თავად უხდება ხოლომე თავის საფუტკრის ხელოვნურად გამოკვება, ესე იგი ხშირად ზარალის მეტს არას იძლევა. რასაკვირველია, ასეთ ადგილებში მეფუტკრეობა არავისთვის ხელსაყრელი არ იქნება და რომ ეს ასე არ მოხდეს, ვიდრე საფუტკრეს გავაშენებდეთ, უნდა კარგათ დავათვალიეროთ ორ-სამ ვერსის მანძილზედ ის მიდამოები, სადაც მეფუტკრეობა გვწადიან, — რომ ეს მიდამოები იყოს ღალიანი, თავლით მდი-

დარი. ასეთი სიფრთხილე განსაკუთრებით ჰმართებთ მრჩო-მრეწველ მეფუტკრეთ, რომელთათვისაც მეფუტკრეობა შეადგენს უმთავრეს ცხოვრების სახსარს.

მეფუტკრეობისათვის შეუდარებელია ტყიანი ადგილები თავის კორდ-მინდვრებით, ნამეტნავად თუ იგი საქონლისაგან დაცულნი არიან. ხოლო ხელუხლებელი ტყე კი სადაც ყოველგვარი ყვავილ-ბალახები დაჩრდილულ-მოსპობილა, უვარგის ადგილად უნდა ჩაითვალოს.

საუკეთესოა აგრედვე სახნავ-სათიბი ადგილები. ეს კია, რომ ასეთი ადგილები ფუტკარს მუდმივ საზრდოს არ აძლევენ, ვინაიდან სათიბი ადგილები თიბათვის პირველ რიცხვებშივე უკვე ითიბება და ამით ფუტკრებს ესპობათ მუდმივი საზრდო. გათიბამდე კი სათიბი მინდვრები დიდძალ თაფლს იძლევა: თითო ძირს ფუტკარს შეუძლიან დღეში 6-დან 15 გირვანქამდე შეიტანოს თაფლი, თუ ნამეტანი სუსტი არ არის იგი.

ხეხილის ბაღებსა და ვენახებზედ თუ იმათ ახლო-მახლო ტყე-მინდვრები არ იმყოფება დიდს იმედს ვერ იქონიებს კაცი. ხეხილის ბაღები დიდს დახმარებას უწევს საფუტკრეს მხოლოდ ადრე გაზაფხულობით, რადგანაც იგინი ყველაზედ ადრეულს თაფლს იძლევიან ახალი ბარტყის საკვებავად, თორემ ხეხილის თაფლი საზოგადოდ დაბალი ღირსებისაა.

მრჩო-მრეწველს მეფუტკრეს შეუძლიან გააშენოს თავის საფუტკრე მთაშიაც და ბარშიაც. მთის თაფლი ძალიან სურნელოვანია, ძვირფასი და ადგილის მიხედვით სხვადასხვა გემოს

მეკონე. გამოჩენილი მეფუტკრე ბერტრანი გვირჩევს: „მეფუტკრეს ხელობით, ვისი ცხოვრებაც მთლად დამოკიდებულია ფუტკრის ლალაზედ, მის შემოსავალზედ, უნდა ჰქონდეს ორი საფუტკრე, — ერთი მთებში, მეორე ბარში, რომ ორივე ადგილების სიკეთით ისარგებლოს. როდესაც არ არის ლალა ბარში, ხშირად ბლომად არის ხოლმე იგი მთაში, როდესაც არ არის ლალა მთაში, ბევრია იგი ბარში. გარდა ამისა, თუ ორივე საფუტკრე ერთმანეთზედ ახლოს არიან, შეგვიძლიან ბარის საფუტკრეს შევატანიოთ მთის ლალაც; ამისათვის საჭიროა მხოლოდ მისი გადატანა ბარიდან მთაში, როდესაც აქ თიბვა გათავდება“.

სასურველია, რომ საფუტკრეს ახლო არ იყვეს საკირე-სანახშირეები, ან თუ ფაბრიკა-ქარხნები, სადაც მუდმივი ბოლი დგას გადაუღებელ ჯანღივით. საზოგადოდ, ფუტკარს ბოლი ძალიან ეჯავრება და უშლის მას ყოველგვარს საქმე-გარჯილობაში.

არც თუ დიდი მდინარეებია სასურველი საფუტკრეს ახლო: სკიდან გამოფრენილი კუჭ-ცარიელი ფუტკარი ადვილად გადადის მდინარეზედ, ხოლო, როცა კი იგი მძიმედ იტვირთება თაფლით, მაშინ დაუსვენებლად ვეღარა სძლებს მდინარის სივრცეზედ გადმოფრენას და ბედშავი იღუპება წყალში.

საფუტკრესათვის ადგილის არჩევის დროს მეფუტკრე-მრეწველმა განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიაქციოს კიდევ ერთ გარემოებას: ახლო-მახლო მიდამოებში, სადაც მას საფუტკრეს გაშენება სწადიან, არა მძვინვარებდეს **სილამპლე** — ეს უსაშინელებ

სი ავადმყოფობა ფუტკრისა, რომელიც მუსრს ადენს ბარტყს და ანელებს მთელს ოჯახს. ეს ავადმყოფობა მეტად გადამდებია და თუ ოდესმე ყოფილა იგი სადმე რამოდენიმე ხნის შემდეგ კვლავ იჩენს ხოლმე თავს.

საფუტკრეს ადგილი. ჩვენ აქნობამდე ვსაუბრობდით იმ მიდამოს ავკარგიანობაზედ, საიდანაც ფუტკარმა უნდა ეზიდოს საფუტკრეზედ ღალა. ახლა კი საჭიროა ითქვას ზოგი რამ თვით იმ ადგილზედაც, სადაც საფუტკრე, ანუ სკები უნდა იქმნენ დადგმულ-მოთავსებულნი.

საფუტკრე ადგილი რაც შეიძლება, დაფარული უნდა იქმნას დაჟინებული ქარებისაგან. ქარი ძალიან დიდ ზიანს აძლევს ფუტკარს მეშაობის დროს: მინდვრიდან დაბრუნებული ფუტკრები ეხლებიან ხეებს, სახლებს და სხვა ამგვარს საგნებს და იხოცებიან.

ნიადაგის შერყევა და ხმაურობა-ბრახუნი ფუტკარს ძალიან სწყინს, ნამეტნავად ზამთარში და ამისათვის თუ შესაძლო იქმნეს საფუტკრე ადგილი მოშორებული უნდა იყოს გზებსა და საცხოვრებელს სადგომებს. ასეთი განცალკევება საფუტკრისა სასურველია კიდევ იმ მოსახრებით, რომ ამით ვიხსნით შინაურ ცხოველებს და ზოგიერთ გაუფრთხილებელ ხალხსაც ფუტკრების დასვენისაგან, რაიც ძალიან ხშირად ხდება, როდესაც საფუტკრე შიგ შუა სოფელშია მოთავსებული.

სიხლოვე წყაროსი, თხილისა და წნორის ბუჩქებისა დიდს სარგებლობას აძლევს საფუტკრეს ადრე გაზაფხულობით: ფუტკრებს აღარ უხდებათ შორს ფრენა და სიცივისაგან დალუპვა.

ყოველ შემთხვევაში, ზემოთხსენებული პირობებით მე იმის თქმა არ მინდა, რომ თუ ეს პირობები სავსებით დაცული არიქნა, იქ მეფუტკრეობა შეუძლებელი იყვეს. არა. ასეთი პირობები სავალდებულოა და ადვილი ასასრულებელიც მრჩო-მრეწველ მეფუტკრეთათვის, რომელთაც მეფუტკრეობა განსაკუთრებულ ხელობად გაუხდიათ და თავიანთი ცხოვრება მხოლოდ მის შემოსავალზედ დაუყარებიან. ასეთმა მეფუტკრეებმა, რა თქმა უნდა, უკეთეს პირობებში უნდა იქონიონ საფუტკრეები, განგებ უნდა ეძებონ შესაფერი ადგილები, რომ უფრო მეტი შემოსავალი მიიღონ. ხოლო ის პირნი კი, რომელთაც არ შეუძლიანთ მოშორდნენ სახლს და მეფუტკრეობას ანდომებენ მხოლოდ თავისუფალს დროს, ძალაუნებურად უნდა დასჯერდნენ იმ ადგილ-მიდამოს და პირობებს, სადაც და რა პირობებშიაც თავად ცხოვრობენ. ასეთი საფუტკრეებიც ხშირად დიდს ნივთიერს დახმარებას უწევენ კაცს ცხოვრების გასაუმჯობესებლად.

ფუტკრის ყიდვა.—მომეტებულ ნაწილად საფუტკრეებს აშენებენ რამოდენიმე ნაყიდი ფულკრის ოჯახებიდან. ასეთ შემთხვევაშიაც კარგი გამოცდილება საჭირო, რომ რიგიანი ოჯახი აირჩიოს კაცმა. ფუტკრის ავკარგიანობა ჩარჩოიან სკებში ადვილი გასაგებია, მაგრამ სამწუხაროდ ჩვენში ასეთ სკებში მეფუტკრეობა მაგრე რიგად ჯერ არ არის გავრცელებული, ასე რომ ფუტკრის სყიდვის დროს მომეტებულ ნაწილად უბრალო კასრ-გოდრებში მოთავსებულს ფუტკრებთან უხდება საქმე მყიდველს.

ფუტკარის ყიდვა სჯობია უფრო გაზაფხულობით—მარტში ან აპრილში, რადგანაც ამ ხანებში ფუტკარი უკვე გაკვებლია და დაზიანება-დანელების მხრივ მას არაფრის შიში აღარა ელცსრა.

თუ გამოცდილი მეფუტკრე ახლომანლო არ იბოვება, რომ იმის დახმარებით აირჩიოს კაცმა უფრო სამჯობინო სკები, მაშინ ყურადღება უნდა მიექცეს შემდეგს გარემოებებს:

1) თუ ფუტკრები მუშაობის დროს წყობრივ და მზიარულად მიმოფრინავენ სკაში და მასთან იმდენად მრავლად, რომ მისაფრენს იგინი თითქმის აბნელებენ,*)—ეს უტყუარი ნიშანია ოჯახის სიძლიერისა.

2) თუ მისაფრენიდან იგრძნობ აყროლებულს, არა სასიამოვნო სუნს,—ეს კი მომასწავებელია რაიმე ავადმყოფობისა. პირიქით, ჯანსაღ სკიდან გამოდის სასიამოვნო სუნი, როგორსაც გრძნობს კაცი თაფლის დუღილის დროს.

3) თუ ფუტკარი ხოკერშია მოთავსებული, ან გოდორში, სიძიმის დაკვალად (ხელში აწვევით) აღვილად ივარაუდებს კაცი სკის სიავ-კარგეს. მაგრამ თუ იგი დიდ კოდებშია დაბინავებული, მაშინ ყველაფერი ეს უნდა

*) მისაფრენს აბნელებენ თვისი რიცხვით ღარიბი სკის მოსახლე ფუტკრებიც რადგანაც იგინი პირველ გაზაფხულზედ გამომღერებენ კუჭის გასასუფთავებლად. მაგრამ იგინი აღვილად ირჩევიან სარჩოზედ მინაფრენს ფუტკრებიდან: პირველნი ირევიან იქვე სკის ახლომანლო, ხოლო უკანასკნელნი კი სკიდან გამოსვლის უმაღ გარბიან მინდორში უკან მოუხედავად და იქილამაც ფეხებ-აჭრელებულნი მზიარულის ზუზუნით შერბიან სკაში.

გაითვალისწინო გარედან დაბრახუნებით: მშვიდობიანი, ჯანსაღი და ძლიერი ოჯახი დაბრახუნების დროს ერთბაშად აგუგუნდება და სწრაფადვე წყნარდება, ხოლო სუსტი სკა კი აბზუილდება უთანასწოროდ, თითქმის არჩევ სხვადასხვა ბუზის ხმას და ასეთი საცოდავი ხმა დიდხანს აღარ ჩერდება. ყველა ეს ნიშანია ფუტკარის რაოდენობის სიმცირისა სკაში, საზრდოს სიმცირისა და ხშირად ობლობა-უღვდობისაც.

ესენი არიან უმთავრესი გარეგნული ნიშნები ამა თუ იმ სკის სიავ-კარგისა. ხოლო უფრო აღვილია სკის სიავ-კარგის გამოცნობა მაშინ, როდესაც შეძლება ეძლევა კაცს შიგ სკაში ჩაიხედოს, ფუტკარის ბუდე დაშალოს და ყველაფერი თავის თვალთ შეამოწმოს.

ასეთს შემთხვევაში უპირველესი ყურადღება უნდა მიექცეს:

1) რომ ფუტკარის ოჯახი არ იყოს უვარგისი, უნაყოფო დედოიანი. ასეთს სკაში: ა) გაზაფხულზედ, როცა პირველი ყვავილები იშლება, კვერცხები და მატლი არეულად არის ნათანტი ფიჭის უჯრებში. ჯანმთელს, ნაყოფიერ დედოიან სკაში კი ფუტკარის ბარტყი ერთბაშად უჯრების გამოუტოვებლად არის გადაბეჭდილ-გადაფისული; ბ) შემოდგომაზედ უნაყოფო დედოიან სკაში ყვავილის მტვერი შედარებით ბევრი აქვთ უჯრებში დარჩენილი და არც მალ ფუტკარს ერეკებიან კარზედ, მაშინ როდესაც სხვა ბედნიერს სკაში მათ დაუნდობლივ ჟლეტენ, როგორც ამ დროისათვის სრულებით გამოუსადეგარს მოსახლეთ; გ) ხშირად ერთსა და

იმავე უჯრაში შეხვდებით რამდენსამე ჩადებულს კვერცხს, ან თუ სამუშე ფიჭაში ნახავთ ამობურთულს კუხმავე-არად გადაბეჭდილს ბარტყს,—ეს უტყუარი ნიშანია იმისა, რომ ნაყოფიერის დედის ნაცვლად, ამ სკაში გამეფებულა **ცრუ-დედა; დ)** სრულიად უდედო სკაში ბარტყი და კვერცხი არ მოიპოვება.

2) ბუდეში ნაკლებად უნდა იყოს სამამლე ბიჭა, რაიც იცნობა უჯრების სიდიდ-სიპატარავით. თვით ფიჭებიც არ უნდა იქნენ დაძველებულ-გაშავე-ბულნი და ფუტკრის განავლით გავსილნი.

3) მეტია ლაპარაკი იმაზედ, რომ რამდენადაც მეტი თაფლი იქნება სკაში, იმდენად უკეთესია, ხოლო თვითონ სკა კი—ეს ფუტკრის დარბაზ-საბრძანებელი, არ უნდა იქნეს მეტად ვიწრო და პატარა, კედლებიც უნდა ექნეს შესაფერი სისქისა, რომ კარგად დაიფაროს მთელი ოჯახი სიცხე-სიცივისაგან.

ფუტკრების გადატან-გადმოტანა. ზამთარში ფუტკრების ადგილიდან დაძვრა და შორს მანძილზედ გასტუმრება ჰეტად მავნებელია და საზიანოც, რადგანაც სიცივისაგან დაბუხებული ფუტკარი მომეტებულ შემთხვევაში ვერ უძლებს მგზავრობით გამოწვეულს

ახლა-დახლას, სწყდება ბუდეში ძირზედ გაყინულ-გათოშილები ილუბებიან. აქედან ცხადია, რომ ფუტკრების შორს მანძილზედ წადება უნდა ხდებოდეს ისეთ დროს, როდესაც ჰაერი საკმარისად გამთბარია და ფუტკრებიც თავისუფლად ფრინავ-მოძრაობენ, ესე იგი გაზაფხულობით, ან შემოდგომობით. ზაფხულშიაც გადააქვთ-გადმოაქვთ სკები, მაგრამ აქ დიდი გამოცდილება და სიფრთხილეა საჭირო, რომ სიცხისაგან ან არ ამოიხრჩვენ და ან ფიჭები არ ჩაიჭლან სკაში.

ფუტკრების გადატა-გადმოტანა შემდეგ **ხელით, ცხენით და ეტლით.**

ხელით გადატანა ფუტკრისა თუმცა ყველა საშუალებებზედ საიმედოა და უზრუნველყოფილი გაფუჭება-დანელების მხრივ, მაგრამ, რადგანაც ასეთი წესით სკების ზიდვა ერთობ ძნელია და გასაჭირი, ნამეტნავად თუ დიდი მანძილიდან ხდება მათი გადაზიდვა, ამ წესით ნაკლებად სარგებლობენ და ისიც იმ შემთხვევაში, როდესაც ორიოდ სკაა გადმოსატანი და თვით სკებიც სუბუქნი არიან, როგორც მაგალითად ხოკრები ან გოდორ-კალათები.

მღვდ. ალ. ჯალიაშვილი

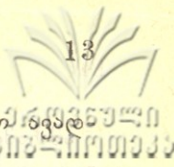
(შემდეგი იქნება)

მცხნავ ცხოველთა მუცელის გაბერვა

ზოგჯერ მცხნავ ცხოველებს კუჭი გუდასავით გაებერებათ ხოლმე ჰაერით. ეს ემართებათ მათ მაშინ, როცა გაძლებიან ნედლი ლობიოთი, მუხუდოთი, ცერცვალათი (იაპონიის ლობიო), მაშათი, ძაძათი, ნედლი იონჯით,

კალამით, ქაობის ზოგიერთ ბლახებით, კომბოსტოს ფოთლებით, ქარხლის ფოთლებით, ქორთა პურის ან ქერის ჯეჯილით და სხვ.

ამნაირი საქმელები კუჭში, როგორც კი ცოტათი შელბებიან და შეთბებიან,

იწყებენ მაქარივით დუღილს. ასეთი დუღილით კუჭში წარმოსდგება ჰაერ-გვარები და როგორც მაქარი გაბერავს ხოლმე გუდას, ისე ჰბერავს კუჭსა.

გაბერილი კუჭი მუცელში ბევრ ადგილს იკერს და დანარჩენ ორგანოებს, რომელნიც მკერდში და მუცელში მდებარეობენ (ფილტვებს, გულს, ღვიძლს და სხვ.) აწვება, რის გამოც ცხოველი ძლიერა სწუხს, სუნთქვა უძნელდება, ხენემის, თავი ჩამოქინდრული აქვს და თვალები უსიცოცხლო; კუდი ცოტათ აწეული აქვს, იჭინთება, გარედ გასვლას ცდილობს, მაგრამ ვერ ახერხებს, წელში აბლუნკულია; ფეხები ახლო-ახლო უდგა; მოძრაობა ეზარება. ასეთ მდგომარეობაში ცხოველი დიდხანს ვერ სძლებს და, თუ დროზედ არ ეწველა, იგუდება.

ექიმობა. ცხოველს ვამოძრავებთ, კარგია აღმართი ავატაროთ; გავაჩერებთ ისეთ ადგილს, რომ წინა ფეხები მაღლა ედგეს უკანებზე; ხშირ-ხშირად ენას გამოუწევთ, პირში ჩალას ვუხიციანებთ, თუ ჩალაზედ ცოტა კუპრსაც წავსცხებთ, უკეთესი იქნება; ხშირ-ხშირად დავაწვებით მარცხენა ფერდზედ; მოვუდგებით ორივე მხრიდან ორი ადამიანი და უზილავთ მუცელს ფეხებით.

ამ საშუალებით შეიძლება ცხოველს ყვედრება (ბოყინი) დავაწყებინოთ და ეს კი დიდ შეღავათს მისცემს. ამასთან ვეცდებით აგრედვე, რომ ჰაერი უკანა ტანიდანაც გაუყვანოთ. ამისათვის ავიღებთ ცერეცოს თესლს, ან კამის თესლს, ან უცრის თესლს, ან და ყველას ერთად ავუჩრევთ, დავნაყავთ, გავ-

ხსნით წყალში და დავალევენებთ მცხნაჲ მყოფს.

არიან ისეთი საშუალებები, რომელთაც შეუძლიანთ საქმელის დუღილი შეაჩერონ კუჭში და იქ გავრცელებული ჰაერგვარები დააქრონ. ესეთ საშუალებებს ეკუთვნიან:

- 1) საპნიანი წყალი;
- 2) მარილიანი წყალი (3 სტოლის კოვზი საქმელი მარილისა 1 ბოთლ წყალში);
- 3) კირიანი ან ცარციანი წყალი (1 მიმისხალი გაუნელებელი კირი ან ცარცი 1 ბოთლ წყალში);
- 4) ორი სტოლის კოვზი პოტაშური ერთ ბოთლ წყალში;
- 5) ერთი სტოლის კოვზი ნიშადურის სპირტი 1 ბოთლ სელის თესლის გადმონახარში;
- 6) ერთი სტოლის კოვზი ნიშადურის სპირტი და 1 ღვინის სტაქანი ღვინის სპირტი 1 ბოთლ წყალში გარეული;
- 7) ერთი ჩაის სტაქანი არაყი და 1 სტოლის კოვზი სკიპიდარი ერთად არეული;
- 8) ერთი სტოლის კოვზი სკიპიდარი 1 ბოთლ სელის თესლის ნახარში გარეული;
- 9) ერთი სტოლის კოვზი სკიპიდარი, 1/2 გირვანქა გლაუბერის მარილი და 1/4 გირვანქა სელის თესლი უნდა გადმოვადულოთ ერთად და ჯერ ისევ თბილი დავალევინოთ ავადმყოფს.

ამ დასალევინებელ საშუალებებიდან რომელიც გვექნება, იმას ვიხმართ.

მოუხდება აგრედვე ცხოველს ცოტა ხნით ცივ წყალში ჩაყენება (ისე კი რომ მუცელი დაეფაროს წყალში). კარგია აგრედვე მარცხენა ფერდის გაგრილება ცივი წყლით.

ამ ჩამოთვლილ საშუალებების გარდა ხმარობენ კიდევ სავანგებო იარაღებს:

1) **ყელის ზონდს** და 2) **ტროაკარს**.

ყელის ზონდი წარმოადგენს მოქნილ ჯოხს იმ სიგრძისას, რამდენიც საჭიროა, რომ იგი პირიდან კუჭამდის ჩასწვდეს ცხოველს.

ზოგიერთი ყელის ზონდი სიგრძეზედ გულგახვრეტილია, ასე რომ იგი მთელს წარმოადგენს. ამგვარ ზონდს ჩაუყოფენ ცხოველს პირიდან ფაშეში, საიდანაც ჰაერი ზონდის ნახვრეტის საშუალებით გარედ გამოდის.

ტროაკარი წარმოადგენს სადგისს, რომელსაც აქვს ტარი და ღერო. ღერო ძლიერ სწორება, გვერდები რგვალი აქვს და კარგად გასუფთავებული და გალესილი, წვერი წამწვეტებული აქვს კარანდაშივით და კარგი მჭრელია; ამ ღეროზედ წამოცმულია თხელი (ლითონის) მილი, სიგრძით სადგისის ღეროს სიგრძეზედ უფრო მოკლე, ასე რომ, როცა ღეროზედაა წამოცმული, სადგისის წვერი გარედაა გახედებული. ამის გარდა მილი ისე კარგად და მჭიდროდ არის ღეროზედ გაყწობილი, რომ მათ შუა თითქმის ჰაერიც ვერ გაივლის, სადგისი კი თავისუფლად შედის მილში და გამოდის. მილის ის თავი, რომელიც წვერისკენაა. აგრედვე ისე კარგად არის მიყვანილი ღეროზედ, რომ თითქმის არც კი ემჩნევა, რომ სადგისის ღეროზედ მილია წამოცმული.

აიღებენ ამ იარაღს—ტროაკარს—და დაჰკრავენ ცხოველს მარცხენა ფერდში შუა ადგილას, რომელიც უნდა გამოვზომოთ კუკუხოს ძელის ყურიდან უკანასკნელ გვერდის ნეკნამდე სწორედ. ტროაკარს დავიყვანთ ტარამ-

დის, სადგისს ამოვადრობთ, მილს ვიწმინდავთ და ვტოვებთ. ტროაკარი გასჭრის ტყავს, მის ქვეშ ხორცს და ჩავა ფაშეში. ამნაირად კრილობაში ჩატოვებული მილის თავი ერთი ფაშეშია, მეორე გარედ. ამ მილით იწყებს ჰაერი გარედ გამოსვლას. ჰაერის ერთბაშად გამოშვება ავენებს ცხოველს, ამიტომ ნელ-ნელა უნდა გამოუშვად.

პატარა ცხოველებისათვის სახმარი ტროაკარის ღეროს სიგრძე $2\frac{1}{2}$ გოჯია, დიდებისა კი სამი გოჯი.

თუ ტროაკარი არ გვეშოვება და მდგომარეობა საშიშია, მაშინ შეიძლება ტროაკარის მაგივრად იმერული წვერილი დანა (გოჯის საკლავი დანა) ვიხმაროთ. დანას წვერი კარგათ წალესილი ექნება. ავიღებთ ასეთ დანას და დავკრავთ მარცხენა ფერდში, როგორც ზევით ვსთქვით, შევებარუნებთ ხელში, რომ ჰაერმა უფრო მეტი გზა იშოვნოს გამოსასვლელი, და შევატოვებთ შიგ; ხანდისხან შევანძრევთ ფრთხილად დანას, თუ ჰაერი ვეღარ გამოდის. როცა ფაშევი დაიფუტება ჰაერისაგან, დანას ამოვადრობთ.

ტროაკარით ან დანით მიცემული კრილობით ცხოველს არაფერი ზიანი არ მიეცემა, თუ იგინი ხმარების წინ კარგად გავასუფთავებთ და გავბანებთ ან არაყში, ან სპირტში, ან კარბოლის წყალში, ან-და შეიძლება ცეცხლის ალზედ მოვავლოთ, შევახუროთ და მერე განვლებული ვიხმაროთ. ის ადგილიც, საცა იარაღი უნდა დავკრათ, აგრედვე უნდა მოვბანოთ და ბალანი მოვკრიჭოთ, რომ კრილობაში უსუფთაობა რამე არ ჩავიდეს.

იაფი სესხის საჭიროება სოფლად

(დასასრული*)

8. როგორ უნდა გაიხსნას საკრედიტო ამხანაგობა

როდესაც რომელიმე სოფლის მცხოვრებნი განიზრახვენ საკრედიტო ამხანაგობის დაარსებას, მათ უპირველეს ყოვლისა უნდა გამოიწერონ მახლობელ სახელმწიფო ბანკის განყოფილებიდან სამაგალითო წესდება, რომელიც უნდა გულდასმით გადაიკითხონ და აუხსნან იგი სხვებსაც. განსაკუთრებით საჭიროა. განმარტება შემდეგი კითხვებისა: ა) წევრების პასუხის მგებლობა და ბ) ამხანაგობის სიმკვიდრე. როგორც ზეერთაცა გვქონდა საუბარი, პასუხისმგებლობა არის ორგვარი—განსაზღვრული და განუსაზღვრელი. განსაზღვრული პასუხის მგებლობა გამოიხატება იმაში, რომ წევრები ამხანაგობის ზარალის დროს პასუხს აგებენ თავიანთ კრედიტის ორკეც ან სამკეც ზომას; განუსაზღვრული კი ნიშნავს ისეთს პასუხისმგებლობას, როდესაც წევრები მთელი თავიანთი ქონებით აგებენ პასუხს. ხშირათ ეს მუხლი წესდებისა აფრთხობს გლეხებს და უარს იძახიან ამხანაგობაში ჩაწერაზე. ნამეტნავად ამას ხელზე იხვევენ მოვასშეები და ურჩევენ გლეხებს არ მოტყუდენ და არ ჩაეწერნენ ამხანაგობაში. რასაკვირველია, მოვასშეებს ხალხის დარდი კი არა თავიანთი დარდი აქვთ. მათ კარგათ იციან, რომ ამხანაგობის გახსნით მოესპობათ მუშ-

ტარი და ველარ ისარგებლებენ ხალხის ნაოფლარით. საქმის მოთავეებმა უნდა აუხსნან ხალხს, რომ პასუხისმგებლობა მაგრე რიგათ საშიში არ არის; პირიქით პასუხის მგებლობა იმიტომ არის მოგონილი, რომ უფრო მკვიდრი იყოს ამხანაგობა და უფრო ერთგულათ მოექცნენ მის საქმეებს წევრები. არც თუ მეორე კითხვაა საშიში. საკრედიტო ამხანაგობა მოქმედობს დაწვრილებით შემუშავებულ წესდებით, რომელიც შედგენილია საზღვარგარეთის სასოფლო ბანკების მიხედვით. ამხანაგობის ფული უნდა ინახებოდეს რკინის სკივრში, რომელიც იწონის 25 ფუტს და რომელიც იკეტება ორის გასაღებით. ერთი გასაღები აქვს ხაზინადარს, მეორე გამგეობის მეორე წევრს. გამგეობის წევრი ამის გამო ვერავითარს ბოროტებას ვერ ჩაიდენენ, გინდაც მოისურვონ ბოროტების ჩადენა, ვერ გაბედავენ, რადგანაც მეთვალყურე საბჭო გამუდმებით ადევნებს თვალყურს და ფულის გაფლანგვაზე გამგეობის წევრი პასუხს აგებენ ამხანაგობის წინაშე მთელი თავიანთი ქონებით. ყველაზე უფრო სარწმუნო თავდები ამხანაგობის სიმკვიდრისა არის ის, რომ ამხანაგობაში და განსაკუთრებით გამგეობაში წევრებათ ირჩევენ სვინილისიერ, ნდობა დამსახურებულ პირებს, რომლებიც არამც თუ რაიმე ბოროტებას არ ჩაიდენენ, არამედ მუდამ თავგანწირულათ იმუშავებენ ამხანაგობის საკეთილდღეოთ.

* იხილე მოხაველი № 4.

როდესაც დამაარსებლები შეიგნებენ ამას, მათ უნდა გადასწყვიტონ რამდენიმე კითხვა. უპირველესად მათ უნდა განსაზღვრონ ამხანაგობის მოქმედების რაიონი; ე. ი. რომელ სოფლებზე უნდა გავრცელდეს ამხანაგობის მოქმედება. ამხანაგობა, რაც უფრო დიდი იქნება, იმდენი კარგია, ამიტომ კარგი იქნება, თუ ამხანაგობის მოქმედება გავრცელდება რამდენიმე ახლომახლო სოფლებზე ასე, რომ მოგროვდეს 300—400 კომლი. არც თუ ძალიან დიდი რაიონი ვარგა, რადგანაც მაშინ შეიძლება ისეთები ჩაეწერნენ წევრებად რომლებიც ერთი-ერთმანეთს არ იცნობენ, არ იციან ერთმანეთის ზნე-ხასიათი და ქონებრივი მდგომარეობა. შემ-

დეგ უნდა გადასწყვიტონ, უნდა იყვეს გამგეობა, რამდენიმე ვონ სახელმწიფო ბანკიდან ძირითად თანხად და რამდენი მოკლე ვადით (გრძელ ვადიანი სესხი შეიძლება 100 თუმნამდე, მოკლე ვადიანი 300 თუმნამდე) და რამდენზე მეტი არ ექნება თითოეულ წევრს კრედიტი.

ამ კითხვების გადაწყვეტის შემდეგ უნდა დაიწეროს თხოვნა. თხოვნასთან უნდა წარდგენილ იქნეს ცნობები იმ სოფლების შესახებ, რომლებზედაც უნდა გავრცელდეს ამხანაგობის მოქმედება და ცნობები იმათ შესახებ ვინც ამხანაგობის დამაარსებელი იქნებიან.

ს. კახელიძე

განცხადებანი

სამეურნეო ჟურნალი

„მოსავალი“

წელიწადი მესამე წელიწადი მესამე

მიიღება ხელის-მოწერა 1911 წლისათვის.

ჟურნალი გამოდის იმავე პრიცინით. ღირს წლიურად 3 მანეთი.

იუიდება აგრედვე 1909 წლის „მოსავალის“ ნომრები უდაკაზმული 2 მან. და 1910 წლის უეღო 3 მან.

მოსავლის რედაქციის მიერ შიგნითი მართული წიგნები:

- გ. ი. რცხილაძე კრებული არითმეტიკული ამოცანებისა (მეორე ნაწილი) 50 კ.
- იმიხივე (თარგმანი) ჭიპია პრ. როსკოსი (მეორე გამოცემა)..... 30 კ.
- იმიხივე საზოგადოებრივი ცხოვრების წარსულიდგან და შვეიცარიის ძირითადი კანონები ფასი..... 25 კ.

რედაქ.-გამომცემელი გ. ი. რცხილაძე

